

“O‘ZBEKISTON” she‘rining tahlili.

Qodirov Islomjon Iqboljon o‘g‘li

Toshkent davlat transport universiteti Qurilish muhandisligi fakulteti 3 – bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada adib Maqsud Shayxzodaning adabiy merosi xususida so‘z boradi. Maqsud Shayxzoda she‘riyatining naqadar nafis va so‘zlarning mohirona ishlatilganligi, she‘rdagi satrlarning qisqacha tarifi berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, she‘riyat, havo, erkinlik, sandiq, orzular, tinib qolgan suv.

O‘ZBEKISTON

Yopiq sandiqda ham saqlanar havo,
Ammo u yo‘qotgan havo nafasini,
Uni havo deyish, o‘zi noravo,
Bandilik bo‘g‘ibdi orzu-havasin.
U – o‘lgan sharobdek beparvo, bejon,
Na mastlik keltirar va na hayajon.
Holbuki, bir chog‘lar erkin parvozda
Yelga sherik bo‘lib o‘ynab yugurgan,
Quyunning bo‘lagi, ulkan miqyosda –
Bepoyon cho‘llarda qumlar sovurgan.
Yoki oqshom payti shabboda bilan
Chinorlar tagida qizlarni o‘pgan,
Daralar ichida yonganda gulxan,
Bir oz isingani olovga chopgan.
Bu bari bo‘lgan gap. Bari haqiqat...
Ammo eslanadi tushlarda faqat.
Sandiqda bo‘g‘ilgan bir parcha havo
Bir chog‘lar erkinman deb qilgan da‘vo...
Shunday: tinib qolgan bir kosa suvda
Sellarning, soylarning afsonasi bor,
O‘ngib, xira bo‘lgan siniq ko‘zguda
Xushro‘ylar husnining vayronasi bor,
Bugungi sukutda, tinglasang, dildor,
Kechagi to‘ylarning taronasi bor.

Maqsud Shayxzoda ushbu she'r orqali inson erkinligi, orzulari va vaqtning o'tishi bilan ularning qanday o'zgarishi haqida chuqur mulohaza yuritadi. Maqsud Shayxzodaning "Yopiq sandiqda ham saqlanar havo" she'ri chuqur falsafiy ma'noga ega bo'lib, inson erkinligi, orzular va mavjudlikning mohiyatini aks ettiradi.

She'rning "Yopiq sandiqda ham saqlanar havo" misrasi insonning hayotdagi holati bilan bog'liq kuchli metafora sifatida ishlatilgan. Yopiq sandiq va havo – erkinlik va qamalish timsoli. Havo – bu hayot, nafas olish, yashash ramzi. Yopiq sandiq esa qamalish, cheklovlar, ozodlik yo'qligini anglatadi. Agar havo sandiq ichida qolsa, u asl holatini yo'qotadi, nafas olish imkoniyati cheklanadi. Bu bandlik va erkinlik o'rtasidagi kurashni ifodalaydi.

"Ammo u yo'qotgan havo nafasini". Bu misrada shoir shuni anglatmoqchi: ha, yopiq sandiq ichida havo bor, lekin u allaqachon o'z mohiyatini yo'qotgan – u nafas olish uchun yaroqsiz. Bu inson hayotidagi ayrim holatlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin: masalan, odam jismonan yashaydi, lekin erkin fikrlash, o'z orzularini ro'yobga chiqarish imkoniyatidan mahrum bo'lsa, bu haqiqiy hayot bo'lolmaydi.

"Uni havo deyish, o'zi noravo, Bandilik bo'g'ibdi orzu-havasin" Bu yerda shoir bandlik (qamalish) orzularni qanday bo'g'ishini tasvirlaydi. Haqiqiy havo – bu erkin harakatlanadigan, nafas olishga imkon beradigan havo. Agar havo qamalib qolsa, uni "havo" deb atash mumkin emas, chunki u endi inson uchun foyda bermaydi. Bu she'rda erkinlik va bandlik o'rtasidagi tafovut juda aniq tasvirlangan. Shoir inson ruhining erkin bo'lishi zarurligini, aks holda hayot o'zining mazmunini yo'qotishini anglatmoqchi bo'lgan.

Maqsud Shayxzoda hayoti davomida qatag'onlarga uchragan shoirlardan biri edi. Uning bu misralari hayotining og'ir kechinmalaridan kelib chiqqan bo'lishi mumkin. Orzular bandlikda ushlab turilsa, ularning qiymati qolmaydi. Xuddi shu kabi, inson ham ozod bo'lmasa, to'liq hayot kechira olmaydi. She'rning yakunida esa shoir sukut va xotiralar orqali vaqtning o'tishi, inson hayotidagi o'zgarishlar va orzularning susayishini falsafiy ma'noda anglatadi. Tinib qolgan suv va siniq ko'zgudagi akslar — o'tkinchi hayot, unut bo'layotgan xotiralar va vaqtning o'z ta'sirini o'tkazishi haqidagi fikrni kuchaytiradi. Bu she'r inson qalbining chuqur kechinmalarini aks ettirib, har bir o'quvchini o'z hayoti, orzulari va erkinligi haqida o'ylashga undaydi.

"O'zbekiston" she'ri inson erkinligi va mavjudlik mohiyatini chuqur o'ylashga undaydi. Shayxzoda bu she'r orqali faqat jismonan yashash yetarli emas –biz haqiqiy hayot kechirish uchun erkin bo'lishimiz, orzularimizni amalga oshirishimiz lozim ekanligini uqtiradi.

Adabiyotlar

1. Shayxzoda, Maqsud. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, [yil].
2. Rahmonov, T. O‘zbek adabiyotining yuksalish davri. – Toshkent: Fan, 2000.
3. G‘ulomov, M. Maqsud Shayxzoda ijodi va uning badiiy uslubi. – Toshkent: Ma‘naviyat, 1998.
4. Karimov, H. She‘riyat falsafasi va adabiy-estetik qarashlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
5. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Universitet, 2015.